

Investigative Journalism in the Digital Age; Challenges Facing Investigative Journalism in Iran

Hatef Pourrashidi¹ | Mehran Samadi²

1. Corresponding author, Assistant Professor, Department of Communications, University of Religions & Denominations, Qom, Iran. E-mail: h.pourrashidi@urd.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Communications, Islamic Azad University, Tabriz Branch, Tabriz, Iran E-mail: m_samadi@iaut.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received: September 14, 2024

Received in revised form:
October 6, 2024

Accepted: January 15, 2025

Published online: March 15,
2025

Keywords:

Investigative Journalism,
Investigative Journalism in
Iran,
Corruption,
Digital Age.

ABSTRACT

Objective: Investigative journalism has always faced challenges worldwide from governments, pressure groups, and mafia gangs. In Iran, there are numerous obstacles hindering activities in this field, primarily due to the underdeveloped state of free journalism in the country. The government has also failed to provide the necessary legal support for the advancement of investigative journalism, while economic hardships faced by journalists and media outlets have further impeded their ability to engage in such activities. Therefore, the aim of this article is to explore the challenges faced by investigative journalists in the digital age.

Method: To achieve this objective, in-depth interviews were conducted with 12 communication professors and media activists using the qualitative content analysis method.

Findings: The results revealed that "financial and economic constraints and pressures," "restricted access to information," "lack of a clear definition of investigative journalism," and "technological challenges and the proliferation of fake news" are key challenges faced by investigative journalists in Iran. Additionally, issues such as "declining public trust," "political, legal, and social obstacles," "inadequate training for investigative journalists," and "ethical dilemmas" were identified as other significant challenges.

Conclusion: The challenges encountered by investigative journalists in Iran mirror those faced in many other countries, with economic hardships and media-related issues posing significant barriers to the practice of investigative journalism. It is imperative for media organizations, associations, unions, and government bodies to take proactive steps in legislating and supporting investigative journalists. By doing so, investigative journalism can serve as a vital tool in combating corruption and promoting transparency.

Cite this article : Pourrashidi, H. & Samadi, M. (2025). Investigative Journalism in the Digital Age; Challenges Facing Investigative Journalism in Iran. *News Science*, 13 (4), 1-20. DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2024.478625.1251>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2024.478625.1251>

The Journal of *News Science*

Vol. 14, No. 4, Ser.53, Winter 2025, P. 1-20

Journal homepage: <https://www.mjourcom.ir/>

DOI : <http://doi.org/10.22034/lrsi.2024.478625.1251>

Investigative Journalism in the Digital Age; Challenges Facing Investigative Journalism in Iran

Hatef Pourrashidi¹ | Mehran Samadi²

1. Corresponding author, Assistant Professor, Department of Communications, University of Religions & Denominations, Qom, Iran. E-mail: h.pourrashidi@urd.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Communications, Islamic Azad University, Tabriz Branch, Tabriz, Iran E-mail: m_samadi@iaut.ac.ir

Received: September 14, 2024

Accepted: January 15, 2025

EXTENDED ABSTRACT

Interduction:

Investigative journalism, as a vital aspect of the work of journalists, defenders of freedom of expression, and civil society activists, has gained significant prominence over the past half-century. It has laid the groundwork for exposing and combating corruption in various countries. The fundamental purpose of the media and journalists is to uncover the truth and facilitate the resolution of political and social issues by providing diverse evidence and perspectives to inform decision-making. While conventional journalism tends to be reactive—reporters often waiting for news events to unfold—investigative journalism aims to proactively initiate stories that can drive social change. This form of journalism plays a crucial role in holding corporations and the government accountable, fulfilling one of the primary responsibilities of the media: monitoring the environment. However, it requires thorough investigation and a review of improvement strategies to effectively establish the role of the fourth estate in democracy. Moreover, the primary responsibility of investigative journalists is to embody the concept of social responsibility in journalism, which is inherently collaborative and impacts all participants in the communication process. Therefore, a journalist engaged in investigative work not only advances public discourse on social responsibility but also upholds the media's obligation to serve the public interest, a principle supported by the theory of social responsibility.

Investigative journalism has significantly shaped the perspectives of many activists in this field, particularly regarding its role in the United States' political landscape, including its

contribution to the impeachment of a president due to abuse of power. This legacy can be traced back to the reporters of the Watergate scandal, Bob Woodward and Carl Bernstein, whose methods are now emulated in journalism schools across the country. However, it is important to recognize that since the fall of the Berlin Wall in 1989, the practice of investigative journalism has expanded considerably in various countries. Notably, active newspapers and magazines in Brazil, China, and India have established dedicated investigative teams. Since 2000, this surge in interest has attracted approximately 2,000 journalists from over 50 countries. Despite this global trend towards investigative journalism, the challenges faced by practitioners have also become increasingly prevalent.

Due to its inherent nature, this type of journalism has consistently faced challenges on a global scale, and Iran is no exception. The primary obstacles confronting this genre of journalism stem mainly from governmental entities, pressure groups, and organized crime syndicates. Each year, numerous journalists encounter significant difficulties worldwide. Economic hardships faced by reporters, coupled with political, legal, and social restrictions imposed on activists in this field, along with the absence of a safe and conducive environment for their work, have severely hindered investigative journalists globally. This issue has been highlighted in various studies conducted in Georgia, Azerbaijan, and Armenia in 2024; Nigeria in 2023; Nepal in 2019; Ethiopia in 2017; and the Arab world in 2015. In contemporary Iranian society, issues such as whistleblowing are encompassed within the framework of investigative journalism. Investigative journalism relies on verifiable documents and evidence that cannot be concealed or disregarded, and, like other journalistic genres, it emphasizes the authenticity of sources. However, in Iran, investigative journalism also grapples with numerous challenges.

Method:

This article employs qualitative content analysis to examine interviews with 12 communication professors and media activists from various institutions, including Al-Mustafa International University, the University of Religions and Denominations, Imam Sadiq University, the University of Tehran, Tabriz University, Islamic Azad University, Din Online website, Hamshahri Newspaper Institute, and Etemad Newspaper. Following the interviews, a three-stage coding process was implemented: identifying primary concepts, organizing concepts, and finally, developing general or inclusive concepts. As a result, 76 primary concepts were extracted from the interviews, which were subsequently categorized into eight organizing concepts. These include "financial and economic limitations and pressures," "limitations in access to information," "lack of a clear definition of investigative journalism," "technological challenges and the proliferation of fake news," "in public trust, training for investigative journalists, and "ethical challenges. of "challenges of investigative journalism in Iran. the challenges faced by investigative journalism in Iran can be summarized within these categories.

Findings:

The challenges facing investigative journalism in Iran include financial and economic restrictions, limited access to information, an inadequate definition of investigative journalism, technological obstacles, and the proliferation of fake news. Additionally, a decline in public trust, political, legal, and social issues, insufficient training for investigative journalists, and ethical dilemmas further complicate the landscape. These challenges are largely similar to those encountered in many developing or underdeveloped countries. However, this does not imply that investigative journalism is thriving globally, including in developed nations; rather, it highlights that a lack of development is a fundamental factor contributing to the decline and

stagnation of this journalistic genre. Economic pressures and restrictions on information access are common issues faced by all developing countries, including Iran, in advancing investigative journalism. A key distinction between the situation in Iran and that in some developed countries lies in the proper definition of investigative journalism. This, coupled with inadequate education, has hindered the growth of investigative journalism in Iran. Such challenges are also evident in other areas of journalism and are not exclusive to this genre. Another pressing issue in Iranian society today is the diminishing public trust in official media and the rise of virtual and fake news, which can be attributed to a loss of credibility among official news outlets.

Conclusion:

The findings of this research indicate that the majority of concepts derived from interviews pertain to the political, legal, and social constraints faced by journalists in this field, which have impeded their ability to engage effectively in investigative work. Furthermore, ethical challenges present additional obstacles to this style of journalism. In summary, the advancement of investigative journalism in Iran during the digital age relies on the establishment of a conducive environment fostered by governance and the professionalism of journalists.

Data Availability Statement

Data available on request from the authors.

Acknowledgements

The authors would like to thank anonymous reviewers.

Ethical considerations

Not applicable.

Funding

Not applicable.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest.

References

- Asadi, A., (2012). The role of investigative journalism in the development of social welfare, *Journal of Society, Culture, media*, No 2, 13-44. [in Persian]
- Bankole, Shukurat A. (2021). *Challenges and Prospect of Investigative Journalism Practice in Nigeria*, Lagos State University.
- Basirian Jahromi, H.& Lotfi, A., (2020). Fuzzy Hierarchical Analysis of Barriers and Challenges to the Formation of Investigative Reporting in IRIB, *Rasaneh Journal*, Vol. 33 (2), 29-50. [in Persian]
- Bebawi, S. (2016). *Investigative journalism in the Arab world: Issues and challenges*. Palgrave Macmillan.
- Bohnstedt, A., (2011). *Investigate without peril: How to support investigative journalism in East Africa*, Anti-Corruption Resource Center.
- De Burgh, H., (2000). *Investigative Journalism: Context and Practice*. London, Routledge
- Dejen, A., (2017). *The Role of Investigative Reporting to Address Public Issues; The case of Ethiopian Broadcasting Corporation (EBC)*, Department of Journalism and Communication, Dilla University.
- Horrie, C. (2008). *Investigative Journalism and English Law, USA*, New York, Rutledge Publishers.
- International Policy Centre for Inclusive Growth (٢٠١٥). *Investigative Journalism in the Arab World: Issues and Challenges*, *Jornalismo Investigativo*, UNDP Report.

- Investigative Reporters & Editors. (1983). *The reporter's handbook*. New York: St. Martin's Press.
- Ismail, Adibah; Ahmad, Mohd Khairie; Mustaffa, Che Su (2014). Conceptualization of Investigative Journalism: The Perspectives of Malaysian Media Practitioners, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 155, 165 – 170. Doi: 10.1016/j.sbspro.2014.10.274
- Kantumoya, Leonard M. (2004). *Investigative Reporting in Zambia: A Practitioner's Handbook*, Transparency International Zambia.
- Kaplan, A. D (2008). *Investigating the Investigators: Examining the Attitudes, Perception, and Experiences of Investigative Journalists in the Internet Age*. University of Maryland, College Park.
- Lalemi, Shideh (2009). *Obstacles and challenges in the formation of investigative journalism in Iran*, M.A thesis, Allameh Tabataba'i University. [In Persian]
- Middleton, Melisande (2009). *Social Responsibility in the Media*, Center for International Media Ethics, Oxford University.
- Musa, M. & Antwi-Boateng, O., (2023). Investigative journalism in the era of promotional politics: The case of Nigeria, *Cogent Social Sciences*, Vol 9 (2), 1-17.
<https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2244153>.
- Okunna, C.S. & Omenugha, K.A. (2012). *Introduction to Mass Communication (3rd Edition)*. Enugu: New Generation Books.
- Regmi, U. K., (2019). *Challenges of investigative journalism in Nepal: the case of Kantipur Daily, Nagarik Daily, and Nayapatrika Daily*, Master thesis in Global Journalism, NLA University College Kristiansand, Norway.
- Reese, S. (2021). *The crisis of the institutional press*. Polity.
- Reporters without Borders (2023). *2023 World Press Freedom Index – journalism threatened by fake content industry*. <https://rsf.org/en/2023-world-press-freedom-index-journalism-threatened-fake-content-industry>
- Schreier, M., (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*, London: Sage.
- Shahin, U. K., (2024). *Challenges and Prospects of Investigative Journalism in the South Caucasus*, Georgian Institute of Public Affairs.
- Shava, G.N.; Hleza, S.; Tlou, F.; Shonhiwa, S. & Mathonsi, E. (2021). Qualitative Content Analysis, Utility, Usability and Processes in Educational Research, *International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS)*, Volume 5 (7), 553-558.
- Siebert S, et al. (1963). *Four Theories of the Press*. USA, University of Illinois Press.
- Wahl-Jorgensen, K., & Galperin, H., (2000). "Discourse ethics and the regulation of media: The case of the U.S. newspaper", *Journal of Communication Inquiry* 24(1), 19-40.
- Waisbord, S. (2000). *Watchdog journalism in South America: News, accountability, and democracy*. New York: Columbia University Press.

Cite this article : Pourrashidi, H, & Samadi, M. (2025). Investigative Journalism in the Digital Age; Challenges Facing Investigative Journalism in Iran. *News Science*, 13 (4), 1-20. DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2024.478625.1251>

© The Author(s).

DOI: <http://doi.org/10.22034/lrsi.2024.478625.1251>

روزنامه نگاری تحقیقی در عصر دیجیتال؛ چالش های پیش روی روزنامه نگاری تحقیقی در ایران

هاتف پوررشیدی^۱ | مهرا ن صمدی^۲

۱. نویسنده مسئول، استادیار، گروه علوم ارتباطات، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم. رایانامه: h.pourrashidi@urd.ac.ir

۲. استادیار، گروه علوم ارتباطات، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تبریز، تبریز. رایانامه: m_samadi@iaut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۶/۲۴</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۷/۱۵</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۶</p> <p>تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۲/۲۵</p> <p>کلیدواژه‌ها: روزنامه نگاری تحقیقی، روزنامه نگاری تحقیقی ایران، فساد، عصر دیجیتال.</p>	<p>هدف: روزنامه نگاری تحقیقی به دلیل ماهیت خود همواره با چالش هایی در سطح جهان از سوی حاکمیت ها و برخی گروه های فشار و باند های مافیایی مواجه بوده است. در ایران نیز چالش های متعددی بر سر راه فعالیت در این عرصه وجود دارد که عمدتاً ناشی از عدم نضج و توسعه روزنامه نگاری آزاد در کشور می باشد. ضمن اینکه حمایت های قانونی و حقوقی لازم از سوی دولت برای توسعه این امر صورت نگرفته و مشکلات اقتصادی و معیشتی روزنامه نگاران و رسانه های نیز امکان چنین فعالیت هایی را از آنان سلب کرده است. از این رو این هدف این مقاله بررسی چالش های موجود در مسیر فعالیت روزنامه نگاران تحقیقی در عصر دیجیتال است.</p> <p>روش: برای دستیابی به این هدف، از روش تحلیل محتوای کیفی و گوی عمیق با ۱۲ تن از اساتید ارتباطات و فعالان رسانه ای مد نظر قرار گرفت.</p> <p>یافته ها: بر اساس نتایج حاصل، «محدودیت ها و فشار های مالی و اقتصادی»، «محدودیت در دسترسی به اطلاعات»، «عدم وجود تعریف درست از روزنامه نگاری تحقیقی» و «چالش های فناوری و رشد فیک نیوزها» از جمله چالش های این نوع روزنامه نگاری در ایران مطرح شده است. همچنین، «کاهش اعتماد عمومی»، «مشکلات سیاسی، حقوقی و اجتماعی»، «فقدان آموزش مناسب برای روزنامه نگاران تحقیقی» و «چالش های اخلاقی» از دیگر چالش هایی می باشد که روزنامه نگاران تحقیقی با آنها مواجه اند.</p> <p>نتیجه: مسائل و مشکلات روزنامه نگاری تحقیقی در ایران مسابه بسیاری از کشورهای دیگر است که در این میان مسائل و مشکلات اقتصادی رسانه ها و روزنامه نگاران نیز مجال فعالیت در این حوزه را از آنان گرفته است. لذا لازم است اقدامات اساسی از سوی اصحاب رسانه، انجمن ها، اتحادیه ها و سندیکاهای رسانه ای و نهایتاً از سوی حاکمیت در امر قانون گذاری و حمایت از روزنامه نگاران تحقیقی اعمال شود تا بتوان از این طریق، روزنامه نگاری تحقیقی که عاملی برای مقابله و مبارزه با فساد است را گسترش داد.</p>

استناد: پوررشیدی، هاتف؛ صمدی، مهرا ن (۱۴۰۳). روزنامه نگاری تحقیقی در عصر دیجیتال؛ چالش های پیش روی روزنامه نگاری تحقیقی در ایران. *علوم خبری*، ۴

(۱۳)

DOI : <http://doi.org/10.22034/Irsi.2024.478625.1251>

مقدمه

روزنامه نگاری تحقیقی به عنوان یکی از ژانرهای اصلی روزنامه نگاری در جهان، بسیار مورد اقبال روزنامه نگاران و مدافعان آزادی بیان و فعالان جامعه مدنی است. اگرچه تعریف روزنامه نگاری تحقیقی چند وجهی است و در قالب عناوین مختلفی چون روزنامه نگاری افشاگر، روزنامه نگاری مخالف، روزنامه نگاری عمیق، روزنامه نگاری دیده بان و حتی روزنامه نگاری خشم شناخته می شود (Ismail et al, 2014: 166)، اما تعریف گزارشگران و ویراستاران تحقیقی (IRE)، به عنوان بزرگ‌ترین انجمن روزنامه‌نگاری تحقیقی غیرانتفاعی، بسیار گویا و فراگیر است. بر این اساس روزنامه‌نگاری تحقیقی شامل «تحقیق و گزارش سیستماتیک، عمیق و اصیل، که اغلب شامل کشف اسرار، استفاده گسترده از اسناد عمومی است که بر عدالت اجتماعی و پاسخگویی متمرکز است» (Investigative Reporters & Editors, 1983). از این رو می توان روزنامه نگاری تحقیقی را گامی در راستای تحقق عدالت در جامعه و کشف فسادها و مقابله با آن عنوان کرد.

در جامعه امروز ایران، طرح مباحثی نظیر سوت زنی و یا افشاگری در قالب روزنامه نگاری تحقیقی گنجانده می شود در حالی که روزنامه نگاری تحقیقی مبتنی بر اسناد و مدارکی غیرقابل کتمان و اغماض است و همانند سایر ژانرهای روزنامه نگاری بر صحت منابع تاکید دارد. از این رو اکثر محققان این حوزه بر اهمیت ابتکار گزارشگر در یافتن مسائل و انجام تحقیقات به تنهایی و نه اکتفا به گزارش تحقیقات انجام شده توسط مقامات تاکید دارند (Waisbord, 2000). این دیدگاه در واقع بر نقش گسترده روزنامه نگار تحقیقی در دستیابی به اسناد و مدارک متقن، فارغ از هرگونه فشار، تهدید و تطمیع اشاره دارد که تحقق آن در بسیاری از جوامع با چالش های اساسی روبروست. مشکلات اقتصادی خبرنگاران و روزنامه نگاران، محدودیت های سیاسی، قانونی و اجتماعی موجود بر سر راه فعالان این حوزه در کنار عدم وجود فضای سالم و امن برای فعالیت، توان هرگونه فعالیت و اقدام را از روزنامه نگاران تحقیقی در سراسر جهان سلب کرده است. اگرچه امروزه حاکمیت های مختلف بر آزادی بیان و لزوم افشاگری فسادهای موجود تاکید دارند، اما پرواضح است که این اظهارات در حد شعارها و ادعاهای سیاسی باقی مانده و عرصه روز به روز بر خبرنگاران و فعالان این حوزه در سراسر جهان تنگ تر شده است. گزارش سال ۲۰۲۳ سازمان گزارشگران بدون مرز، حکایت از این دارد که وضعیت روزنامه نگاری و آزادی فعالیت در ۳۱ کشور «بسیار جدی»، در ۴۲ کشور «مشکل»، در ۵۵ کشور «مخاطره آمیز» و در ۵۲ کشور «خوب» یا «رضایت بخش» است. به عبارت دیگر، از هر ده کشور در هفت کشور، محیط روزنامه نگاری «بد» و از هر ده کشور تنها در سه کشور رضایت بخش است. این مساله به معنای شرایط نامطلوب فعالیت روزنامه نگاری در بسیاری از کشورهای جهان است که خود به خود بر امر روزنامه نگاری تحقیقی نیز سایه می افکند.

این آمار در بهترین شرایط مبتنی بر رویکردهای دولتی و حاکمیتی در مورد فعالیت روزنامه نگاران است و عمدتاً اعمال فشار توسط گروه های سیاسی خارج از قدرت و حاکمیت، گروه های فشار و گروه های تروریستی و جنایات سازمان یافته نظیر قاچاق انسان، قاچاق زنان و قاچاق مواد مخدر را نادیده می گیرد. برای تأیید این ادعا می توان کشتار روزنامه نگاران و خبرنگاران در جهان را مورد ارزیابی قرار داد که در بخش بزرگی از کشورها کشتار توسط گروه ها و باندهای مافیایی و غیرقانونی و نه توسط حکومت ها انجام شده است. بر اساس همین گزارش در سال ۲۰۲۳، ۵۰ فعال رسانه ای در سطح جهان کشته شده اند که ۱۶ نفر مربوط به درگیری های اسرائیل و حماس در غزه و ۲ تن نیز مربوط به درگیری های روسیه و اوکراین بوده اند. باقی این افراد عمدتاً در راه افشای فساد در کشورهایی نظیر مکزیک، پاکستان، کامرون، بنگلادش و افغانستان کشته شده اند که باید به این رقم تعداد ۱۰۹ مورد مفقودی را نیز اضافه کرد که بیشترین تعداد آن با ۳۴ تن مربوط به مکزیک می باشد (Reporters Without Borders, 2023). نکته قابل توجه در این میان، فعالیت گسترده گروه های غیرقانونی و عمدتاً کارتل های مواد مخدر در این

کشور است که روزنامه نگاران افشاگر در دام این گروه ها افتاده و به قتل می رسند. اینها تنها نمونه هایی از چالش های پیش روی روزنامه نگاران تحقیقی، فارغ از فشارهای حکومتی، بر آنان است که می توان گفت در اکثر نقاط جهان روند مشابهی را طی می کند.

در ایران نیز چالش های متعددی بر سر راه فعالیت در عرصه روزنامه نگاری تحقیقی وجود دارد که عمدتاً ناشی از عدم نضج و توسعه روزنامه نگاری آزاد در کشور می باشد. ضمن اینکه حمایت های قانونی و حقوقی لازم از سوی دولت برای توسعه این امر صورت نگرفته و مشکلات اقتصادی و معیشتی روزنامه نگاران و رسانه های نیز امکان چنین فعالیت هایی را از آنان سلب کرده است. از این رو این مقاله در صدد است به این پرسش پاسخ دهد که چه چالش هایی در مسیر فعالیت روزنامه نگاران تحقیقی و اساساً روزنامه نگاری تحقیقی در ایران در عصر دیجیتال وجود دارد. برای پاسخ به این پرسش تحلیل محتوای کیفی مصاحبه ۱۲ تن از اساتید ارتباطات و روزنامه نگاران مدنظر قرار گرفته است.

اهمیت و ضرورت

روزنامه نگاری به عنوان یکی از ژانرهای مهم روزنامه نگاری و تامین کننده یکی از وظایف اصلی رسانه ها و روزنامه نگاران در نظارت بر محیط، نیازمند بررسی دقیق و بررسی راهکارهای ارتقا است تا بتوان از این طریق گام های اساسی در تحقق جایگاه رکن چهارم دموکراسی برای روزنامه نگاران و خبرنگاران را برداشت. در این راستا، باید تاکید کرد که «روزنامه نگاری تحقیقی، می تواند با پاسخگو نگه داشتن شرکت ها و دولت نقش اساسی در اداره کشور ایفا کند» (Bohnstedt, 2011). ضمن اینکه چالش های موجود بر سر راه این ژانر روزنامه نگاری با توجه به شرایط سیاسی و اقتصادی در مناطق مختلف جهان متفاوت است. اگرچه نوع چالش های موجود در اکثر کشورها و مناطق مشابه است، اما الزامات حکومتی، قانونی و شرایط سیاسی و اقتصادی در کشورهای مختلف، نیاز به پرداختن به این مقوله بر اساس جغرافیای سیاسی کشورها را مهیا می نماید. تلاش برای یافتن چالش های اساسی که روزنامه نگاری تحقیقی در کشورهای مختلف با آن مواجه است، ضمن اینکه یافتن راه حل برای تقویت را آسان تر می نماید، توسعه روزنامه نگاری در کشورها و بهره گیری از تکنولوژی روز در عصر ارتباطات را برای تحقق این ژانر و مقابله با فساد و تحقق عدالت را در پی دارد. پرداختن به این مساله در ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست و کمک خواهد کرد که بتوان به صورت علمی و روش مند در راستای مقابله با موانع موجود بر سر راه روزنامه نگاری به صورت عام و روزنامه نگاری تحقیقی به صورت خاص، گام برداشت. از این رو این مطالعه، برای معرفی چالش های پیش روی روزنامه نگاری تحقیقی در عصر دیجیتال صورت پذیرفته است.

پیشینه پژوهش

روزنامه نگاری تحقیقی از جمله مباحث پرتعداد در میان محققان حوزه ارتباطات است تا بتوانند گامی در راستای تحقق آن به طرق مختلف بردارند. اگرچه فضای سیاسی حاکم در بسیاری از کشورها امکان تحقق این نوع روزنامه نگاری را به صورت کامل فراهم نمی نماید، اما بحث و تحقیق بر سر موانع و چالش های تحقق آن می تواند حداقل زمینه های طرح آن در جامعه به صورت ابتدائی را فراهم آورد. از این رو این قبیل تحقیقات در بسیاری از کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته صورت پذیرفته است. از جمله این تحقیقات می توان به تحقیق (Shahin, 2024) تحت عنوان «چالش ها و چشم اندازهای روزنامه

نگاری تحقیقی در قفقاز جنوبی»، اشاره کرد که چالش های این روزنامه نگاری را در کشورهای آذربایجان، ارمنستان و گرجستان مورد بررسی قرار داده است. بر اساس نتایج حاصل از این تحقیق، مهمترین چالش های پیش روی روزنامه نگاران تحقیق، قوانین محدودکننده رسانه ای است که در آذربایجان به تصویب رسیده و در ارمنستان نیز پیشنهاد شده است. این در حالی است که چشم انداز قانونی در آذربایجان و ارمنستان به دلیل عدم حمایت کامل از رسانه های مستقل با انتقاداتی مواجه شده و قوانین محدود کننده، اختیارات سانسور، و فقدان حمایت های قانونی، خبرنگاران را در معرض آسیب پذیری قرار داده و مانع از توانایی آنها برای کار آزادانه و بدون ترس از عواقب آن می شود. در کنار این مساله، چالش های فراتر از موانع قانونی گسترش یافته که شامل خطرات فیزیکی، تهدیدها، قطبی سازی، مشکلات اقتصادی و اجتماعی، محدودیت های دسترسی به اطلاعات، تأثیرات سیاسی، بحران های مالی و فقدان استانداردهای حرفه ای است که به عنوان موانع بزرگ روزنامه نگاری تحقیق عنوان شده است.

در تحقیق (Musa & Antwi-Boateng, 2023) با عنوان «روزنامه نگاری تحقیقی در عصر سیاست تبلیغاتی: مورد مطالعه نیجریه»، چالش های پیش روی روزنامه نگاری تحقیقی در نیجریه را فراتر از محیط دموکراتیک غیرلیبرال متخصص معرفی کرده است. در این کشور روزنامه نگاران با چالش های ساختاری، نهادی و سیاسی در مسئولیت پذیر ساختن قدرت مواجه هستند زیرا هم دولت و هم سیاستمداران از ابزارهای مختلفی از جمله استفاده از واسطه های تبلیغاتی برای تطهیر وجهه عمومی خود، استفاده می نمایند.

در همین راستا، تحقیق (Regmi, 2019)، با عنوان «چالش های روزنامه نگاری تحقیقی در نپال: مورد مطالعه کانتهپور دیلی، ناگاریک دیلی و نایاپاتریکا دیلی»، عواملی نظیر فقدان دفتر مجزای روزنامه نگاری تحقیقی در رسانه ها، سرمایه گذاری کم در رسانه ها برای روزنامه نگاری تحقیقی و فشار ضرب الاجل برای انجام گزارش های تحقیقی به عنوان چالش های اساسی این سبک روزنامه نگاری عنوان شده است. ضمن اینکه، تأثیر تجاری سازی در رسانه ها و اتحاد رسانه ها با گروه های ذینفع بر روزنامه نگاری تحقیقی در نپال نیز تأثیر گذار بوده است.

در تحقیق دیگری نیز که در اتیوپی در سال ۲۰۱۷ توسط Dejen با عنوان «نقش گزارش تحقیقی برای رسیدگی به مسائل عمومی؛ مورد مطالعه پخش رادیویی و تلویزیونی اتیوپی» صورت پذیرفته است، چالش های پیش روی روزنامه نگاران تحقیقی مقامات دولتی، پرسنل رسانه ای خودسانسور شده و سازمان دهی نشدن اسناد و اطلاعات لازم عنوان شده است.

همچنین در تحقیقی که توسط «مرکز سیاست بین المللی برای رشد فراگیر» در سال ۲۰۱۵، با عنوان «روزنامه نگاری تحقیقی در جهان عرب: مسائل و چالش ها» انجام شده است، مسائل اقتصادی، محدودیت در دسترسی به اطلاعات، کنترل دولتی، فشارهای اجتماعی و فرهنگ نادرست روزنامه نگاری در جهان عرب به عنوان چالش های روزنامه نگاری تحقیقی عنوان شده است. ضمن اینکه در این میان نقش آموزش نادرست روزنامه نگاری و عدم وجود ثبات سیاسی نیز به عنوان دیگر عوامل معرفی شده است.

در تحقیقات داخلی نیز تحقیق بصیریان جهرمی و لطفی (۱۴۰۱)، تحت عنوان «تحلیل سلسله مراتبی فازی موانع و چالش های شکل گیری خبرنگاری تحقیقی در صداوسیما» نیز پنج عامل فضای بسته سیاسی، فقدان امنیت شغلی خبرنگاران در ساختار کنونی سازمان صداوسیما و خبرنگاری وابسته به دولت/حاکمیت، رشد فضای خبرنگاری سلبریتی و کاهش آموزش و سواد خبرنگاری، از اصلی ترین موانع شکل گیری خبرنگاری تحقیقی در سازمان صداوسیما به معرفی شده است.

ضمن اینکه تحقیق لالمی و همکاران (۱۳۸۸) با عنوان «موانع و چالش های شکل گیری روزنامه نگاری تحقیقی در ایران» که به روش کمی و پیمایشی صورت پذیرفته است، سه عامل «فضای بسته سیاسی»، «فقدان امنیت شغلی روزنامه نگاران» و «روزنامه نگاری دولتی» از اصلی ترین موانع شکل گیری روزنامه نگاری تحقیقی در ایران عنوان شده است.

جدول ۱- تحقیقات صورت گرفته در حوزه چالش های روزنامه نگاری تحقیق در ایران و جهان

عنوان تحقیق	سال / کشور	چالش های پیش روی روزنامه نگاری تحقیق
چالش ها و چشم اندازهای روزنامه نگاری تحقیقی در قفقاز جنوبی	۲۰۲۴ / گرجستان، آذربایجان، ارمنستان	قوانین محدودکننده رسانه‌ای، اختیارات سانسور، و فقدان حمایت های قانونی، خطرات فیزیکی، تهدیدها، قطبی سازی، مشکلات اقتصادی و اجتماعی، محدودیت های دسترسی به اطلاعات، تأثیرات سیاسی، بحران های مالی، فقدان استانداردهای حرفه‌ای
روزنامه نگاری تحقیقی در عصر سیاست تبلیغاتی: مورد مطالعه نیجریه	۲۰۲۳ / نیجریه	ساختاری، نهادی و سیاسی در مسئولیت پذیر ساختن قدرت استفاده دولت از واسطه‌های تبلیغاتی برای تطهیر وجهه عمومی
چالش های روزنامه نگاری تحقیقی در نپال: مورد مطالعه کانتیپور دیلی، ناگاریک دیلی و نایاپاتریکا دیلی	۲۰۱۹ / نپال	فقدان دفتر مجزای روزنامه‌نگاری تحقیقی در رسانه‌ها، سرمایه‌گذاری کم در رسانه‌ها برای روزنامه‌نگاری تحقیقی، فشار ضرب‌الاجل برای انجام گزارش‌های تحقیقی، تأثیر تجاری سازی در رسانه‌ها و اتحاد رسانه‌ها با گروه‌های ذینفع
نقش گزارش تحقیقی برای رسیدگی به مسائل عمومی؛ مورد مطالعه پخش رادیویی و تلویزیونی اتیوپی	۲۰۱۷ / اتیوپی	مقامات دولتی، پرسنل رسانه‌ای خودسانسور شده، سازمان‌دهی نشدن اسناد و اطلاعات لازم
«روزنامه نگاری تحقیقی در جهان عرب: مسائل و چالش ها»	۲۰۱۵ / جهان عرب	مسائل اقتصادی، محدودیت در دسترسی به اطلاعات، کنترل دولتی، فشارهای اجتماعی و فرهنگ نادرست، آموزش نادرست روزنامه نگاری، عدم وجود ثبات سیاسی
تحلیل سلسله مراتبی فازی موانع و چالش‌های شکل گیری خبرنگاری تحقیقی در صداوسیما	۱۴۰۱ / ایران	فضای بسته سیاسی، فقدان امنیت شغلی خبرنگاران در ساختار کنونی سازمان صداوسیما و خبرنگاری وابسته به دولت/ حاکمیت، رشد فضای خبرنگاری سلبریتی، کاهش آموزش و سواد خبرنگاری
موانع و چالش های شکل گیری روزنامه نگاری تحقیقی در ایران	۱۳۸۸ / ایران	فضای بسته سیاسی، فقدان امنیت شغلی روزنامه نگاران، روزنامه نگاری دولتی

چارچوب نظری

روزنامه نگاری تحقیقی و مسئولیت اجتماعی

در تعریف روزنامه نگاری تحقیقی، تلاش برای آشکار کردن بی عدالتی های و فسادها نقطه کلیدی این ژانر روزنامه نگاری بیان و عنوان شده است: «روزنامه نگاری تحقیقی، تلاشی است برای دستیابی به حقیقت در جایی که حقیقتی پنهان شده و دیگران منتظر دانستن آن هستند تا بر اساس آن، نتایج تحقیق های بی طرفانه از طریق رسانه، منعکس شود» (De Burgh, 2000: 23). این مقوله که بتوان فسادها و پنهان کاری ها را آشکار کرد، جان کلام در روزنامه نگاری تحقیقی است و خبرنگار تحقیقی در تلاش است بتواند با دستیابی به اسناد و مدارک دقیق و متقن، در راستای افشای حقایق گام بردارد. از این رو، روزنامه نگاری تحقیقی آنی نیست. از طریق مراحل شناخته شده برنامه ریزی، تحقیق و گزارش توسعه می یابد و باید استانداردهای پذیرفته شده صحت و شواهد را رعایت کند. روزنامه نگاران تحقیقی پس از دریافت نکته داستان، فرضیه هایی را ایجاد، تحقیقات بیشتری را برنامه ریزی می کنند و در مورد سؤالات مربوطه تصمیم می گیرند و با اقدام در راستای جمع آوری شواهد با مشاهده و تجزیه و تحلیل، پاسخ هایی را برای خود جمع آوری می نمایند. اما نهایتاً به داستانی دست می یابند که اطلاعات موجود قبلی را به روشی جدید آشکار کرده و در راه افشاگری پیش می روند. بنابراین می توان گفت که روزنامه نگاری تحقیقی، فرصتی منحصر به فرد برای مطالعه واکنش های روزنامه نگاری به بحران ها در سطوح خرد، میانی و کلان در اختیار روزنامه نگار قرار می دهد (Reese, 2021)، در حالی که روزنامه نگاری معمولی به دلیل اینکه خبرنگاران تمایل دارند منتظر اتفاقات خبری باشند، به طور کلی واکنشی باقی می ماند. در مجموع، روزنامه نگاری تحقیقی به دنبال آغاز داستان هایی است که امید به ایجاد تغییرات اجتماعی دارد (Bebawi, 2016) و لذا این بیش فعالی ذاتی، گشودگی به تغییر و احتمالات جدید را به همراه می آورد، امری که در طول بحران بسیار مفید است.

پس می توان اینگونه گفت که روزنامه نگاری تحقیقی در پی واکنش صرف به تحولات و اتفاقات نیست و در تلاش است با ریشه یابی علل، ضمن افشاگری، نقشی مثبت در جهت مقابله با فساد و جرایم سازمان یافته، ایفا کند. از این منظر شاید بتوان گفت که «در روزنامه نگاری تحقیقی روزنامه نگاران یا روزنامه ها داستان را بر اساس سوء ظن انجام می دهند، نه اینکه صرفاً به شیوه ای منفعلانه تر و بی علاقه تر اخبار معمول یا حوادث و بلایا را هر روز گزارش کنند» (Horrie, 2008: 114). این مساله را می توان در نقش روزنامه نگاران تحقیقی متبلور یافت، آنجا که گفته می شود «روزنامه نگاران تحقیقی از جدی ترین منتقدان بی عدالتی در سراسر دنیا هستند» و در جهت گسترش رفاه اجتماعی با فساد در سطوح مختلف جامعه مبارزه می کنند (اسدی، ۱۳۹۱: ۴۰).

آنچه که از روزنامه نگاری تحقیقی در اذهان بسیاری از فعالان این حوزه شکل گرفته است، ناظر بر معرفی و شناسایی این نوع روزنامه نگاری در ایالات متحده، در کمک به سرنگونی رئیس جمهور به دلیل سوء استفاده از قدرت است و این مساله مدیون خبرنگاران واترگیت، باب وودوارد و کارل برنشتاین، است که امروزه مدارس روزنامه نگاری در تلاش اند تقلید از رفتار آنان را آموزش دهند (Kaplan, 2008: 7). اما امروزه باید اذعان کرد که از زمان فروپاشی دیوار برلین در سال ۱۹۸۹، عمل روزنامه نگاری تحقیقی در بسیاری از کشورها رشد چشمگیری داشته و روزنامه ها و مجلات فعال در برزیل، چین و هند تیم های

تحقیقاتی مختلفی را در اختیار دارند به گونه ای که روزنامه نگاری تحقیقی از سال ۲۰۰۰ تاکنون حدود ۲۰۰۰ روزنامه نگار از بیش از ۵۰ کشور را به خود جذب کرده است (Kaplan, 2008: 8). علی رغم این گرایش گسترده به روزنامه نگاری تحقیقی در جهان، چالش ها نیز روز به روز گسترده تر شده است.

نکته اصلی در اقدام به نگارش گزارش های تحقیقی تلاش در راستای تحقق مسئولیت اجتماعی تعریف شده بر عهده روزنامه نگار ان است. از آنجایی که به قول سیبرت (۱۹۶۳)، «اساساً هدف اساسی رسانه ها کمک به کشف حقیقت و کمک به فرآیند حل مشکلات سیاسی و اجتماعی با ارائه همه گونه شواهد و عقاید به عنوان مبنایی برای تصمیمات است» (Siebert et al., 1963: 51)، لذا تلاش اصلی روزنامه نگاری در تحقق مسئولیت اجتماعی است. اما باید اضافه کرد که اصل زیربنایی نظریه مسئولیت اجتماعی مطبوعات بر این نکته استوار است که مطبوعات باید در انجام وظایفی که نظریه آزادی خواهانه تاکید دارد، باید آزاد باشند، «اما این آزادی باید با مسئولیت پذیری اعمال شود» (Okunna & Omenugha, 2012). این مقوله که حوزه ارتباطات به عنوان عاملی تعیین کننده در چارچوب بندی مسیر توسعه جامعه ایفای نقش می کند، ما را به تحلیل اخلاق گفتمانی در فضای عمومی، در پرتو نظریه های هابرماس سوق می دهد. از این منظر «رسانه های جمعی باید به عنوان تنها مولفه عاملیت سیاسی در مدرنیته متاخر جدی گرفته شوند، چرا که هابرماس به ما یادآوری می کند که حفاظت از گونه های همیشه در خطر انقراض گفتمان عمومی ضروری است» (Wahl-Jorgensen & Galperin, 2000). لذا باید تاکید کرد مفهوم مسئولیت اجتماعی در روزنامه نگاری ذاتاً مشارکتی یا جمعی است و به ناگزیر بر کسانی که در فرآیند این ارتباط مشارکت دارند، تأثیر می گذارد، بنابراین نویسنده هر گفتمان را مسئول تأثیر و پیامدهای آن بر دیگران می کند (Middleton, 2009). در این زمینه باید خاطر نشان کرد که نویسنده ای که در قالب روزنامه نگاری تحقیقی فعالیت می کند، ضمن آنکه در راستای ترویج گفتمان عمومی مسئولیت اجتماعی گام بر می دارد، اصل اساسی الزام رسانه ها برای تحقق منافع عمومی را که مورد تأیید نظریه مسئولیت اجتماعی است، نیز محقق می کند.

روش شناسی پژوهش

در این تحقیق از روش تحلیل محتوای کیفی بهره گرفته شد. چرا که «تجزیه و تحلیل داده های کیفی در توجه به معنا مانند درک مسائل مختلف است» (Schreier, 2012: 5) «به این معنا که این روش توانایی درک محقق از محتوای مورد استفاده را محقق کرده و به او کمک می کند تا منظور تولید کننده محتوا (متن، فیلم و...) را درک و آن را تجزیه و تحلیل نماید. از این رو این روش به نوعی «فرآیند تجزیه و تحلیل داده ها شامل تجزیه داده های خام به تکه های قابل مدیریت است» (Shava et al., 2021) که از طریق آماده سازی، کدگذاری و تفسیر دقیق داده ها، نتایج تحلیل محتوای کیفی می تواند از توسعه نظریه ها و مدل های جدید و همچنین اعتبارسنجی نظریه های موجود و ارائه توصیف های دقیق از تنظیمات یا پدیده های خاص پشتیبانی کند.

برای این منظور برای دریافت نظرات و دیدگاه های صاحب نظران گفت و گوی عمیق با ۱۲ تن از اساتید ارتباطات و روزنامه نگاران بر اساس جدول شماره ۲ مد نظر قرار گرفت. پس از انجام مصاحبه و پیاده سازی آنها، کدگذاری در سه مرحله مفاهیم اولیه یا پایه، مفاهیم سازمان دهنده و نهایتاً مفاهیم عام یا فراگیر صورت پذیرفت. در مرحله نخست، مفاهیم اولیه از متون مصاحبه های متناسب با سوال تحقیق استخراج شد، سپس با جمع بندی مفاهیم اولیه مشابه و هم معنی، مفاهیم سازمان دهنده از سوی نویسندگان استخراج و نگاشته شد. نهایتاً مفاهیم سازمان دهنده در قالب مفهوم فراگیر یا عام مرتبط به سوال و هدف اصلی

تحقیق، تدوین گردید. برای تامین روایی و پایایی تحقیق، کدهای استخراج شده در دو مرحله در اختیار استایید ارتباطات قرار گرفت و با رفع ایرادات مطرح، در قالب جداول ۳، ۴، و ۵ ساماندهی شد.

جدول ۲- افراد مصاحبه شونده

رتبه علمی	محل فعالیت	نوع فعالیت	تخصص و مدرک
استادیار	جامعه المصطفی	آموزشی و پژوهشی	مدیریت رسانه
استادیار	دانشگاه ادیان و مذاهب	آموزشی و پژوهشی	فرهنگ و ارتباطات
دانشیار	دانشگاه امام صادق (ع)	آموزشی و پژوهشی	ارتباطات
استادیار	دانشگاه ادیان و مذاهب	آموزشی و پژوهشی	ارتباطات
مریی	دین آنلاین	روزنامه نگاری	ارتباطات
استادیار	دانشگاه تهران	آموزشی و پژوهشی	جامعه شناس سیاسی
مریی	موسسه همشهری	روزنامه نگاری	ارتباطات
دانشیار	دانشگاه تهران	آموزشی و پژوهشی	مدیریت رسانه
دانشیار	دانشگاه تبریز	آموزشی و پژوهشی	ارتباطات سیاسی
مریی	روزنامه اعتماد	روزنامه نگاری	ارتباطات
استادیار	دانشگاه ادیان و مذاهب	آموزشی و پژوهشی	مدیریت رسانه
استادیار	دانشگاه آزاد اسلامی	آموزشی و پژوهشی	ارتباطات

یافته های پژوهش

از مجموع مصاحبه های صورت گرفته ۷۶ مفهوم اولیه استخراج شد که در قالب ۸ مفهوم سازمان دهنده دسته بندی گردید. بر اساس داده های جدول ۳، مفاهیمی نظیر فشارها و مشکلات اقتصادی رسانه ها، عدم اختصاص منابع کافی به پروژه های تحقیقی طولانی مدت، فقدان امنیت شغلی خبرنگاران، مشکلات و محدودیت های مالی جهت انجام تحقیق، هزینه های بالای اجرای گزارش های تحقیقی و دشواری تاب آوری اخلاقی در برابر پیشنهادهای مالی، در قالب مفهوم سازمان دهنده «محدودیت ها و فشارهای مالی و اقتصادی» دسته بندی شد. این مفهوم مورد تاکید بسیاری از تحقیقات صورت گرفته در این زمینه است که از جمله می توان به تحقیق (Bohnstedt, 2011) در خصوص وضعیت روزنامه نگاری تحقیقی در آفریقای مرکزی اشاره کرد. در این تحقیق نیز تاکید شده است که «روزنامه نگاری تحقیقی زمان بر و گران است و اغلب برای رسانه های کوچکتر مقرون به صرفه نیست».

بر اساس جدول ۳، مفهوم دیگر سازمان دهنده نیز «محدودیت در دسترسی به اطلاعات» است که از مفاهیم اولیه دسترسی محدود به اطلاعات و منابع مورد نیاز، عدم شفافیت در ارائه اطلاعات، فقدان داده های صادق در مورد پدیده مدنظر، عدم همکاری منابع، دشواری تفکیک اطلاعات محرمانه و غیرمحرمانه برای نشر، عدم همکاری شخصیت ها، موسسه ها، سازمان ها و مراکز مرتبط با موضوع جهت کسب اطلاعات دقیق، محدودیت روزنامه نگاران آزاد در تأمین منابع و مشروعیت تهیه گزارش، چالش های فنی و اینترنتی برای دسترسی به اطلاعات آنلاین، عدم وجود حق دسترسی به اطلاعات طبقه بندی نشده و دشواری کسب اطلاعات به دلیل عدم اعتماد به خبرنگار حاصل گردید. این نتیجه با نتایج تحقیق بصیریان جهرمی و لطفی (۱۴۰۱) مطابقت دارد. در این تحقیق نیز این مساله مورد تاکید قرار گرفته است که «از آنجا که هر یک از دستگاه های دولتی، خود را محق می داند تا با چسباندن یک مهر «محرمانه» بر اسناد و اوراق از دسترسی مردم و خبرنگاران به آن جلوگیری کند، این مسئله یکی بزرگ ترین موانع دستیابی به حقوق روزنامه نگاران در دسترسی آزاد به اطلاعات است.»

همچنین از مفاهیم اولیه، تعریف محدودیت های زمانی برای گزارش تحقیقی، الزام به تولید سریع محتوا، عدم توجه به تفاوت تحقیق با افشاگری و سوت زدن، عدم درجه بندی اخبار و افراد خبری برای خبر تحقیقی، عدم وجود تعریفی مشخص از حدود و ثغور کار و دفاع از حق این نوع از روزنامه نگاری، عدم وجود تمایزگزارگی بین اخبار محرمانه، امنیتی، طبقه بندی شده با اعمال مجرمانه، عدم ارائه پاداش و احترام از سوی حاکمیت و جامعه رسانه ای کشور به روزنامه نگاری تحقیقی و عدم وجود تخصص لازم برای انجام روشمند و علمی تحقیق در میان خبرنگاران، مفهوم سازمان دهنده «عدم وجود تعریف درست از روزنامه نگاری تحقیقی» حاصل شد که در جدول شماره ۳ نمایش داده شده است. دستیابی به این مفهوم نیز با نتایج تحقیق (Bankole, 2021) در مورد موانع روزنامه نگاری تحقیقی در نیجریه مطابقت دارد. بر اساس این تحقیق عدم تعریف درست از روزنامه نگاری تحقیقی به عنوان یکی از چالش های اساسی این ژانر روزنامه نگاری در نیجریه عنوان شده است.

یکی از مواردی که به عنوان یافته نوآورانه در این تحقیق مورد حاصل شده، دستیابی به مفهوم سازمان یافته «چالش های فناوری و رشد فیک نیوزها» بوده که از مفاهیم اولیه تغییرات تکنولوژیک، چالش های دیجیتال مخصوصا با رشد هوش مصنوعی، ظهور رسانه های اجتماعی و تغییر الگوهای مصرف خبر، اعتبارسنجی اطلاعات در عصر دیجیتال، رشد فضای خبرنگاری سلبریتی و رهاشدگی فضای مجازی و در نتیجه خلط بین یک خبر تحقیقی با خبر تخریبی و جعلی بدست آمد.

مفهوم سازمان دهنده دیگر حاصل در این تحقیق «کاهش اعتماد عمومی» بود که در جدول شماره ۳ نمایش داده شده، از مفاهیم اولیه ای نظیر چالش های مربوط به اعتبار و اعتماد عمومی، کاهش اعتماد عمومی به رسانه ها و افزایش اخبار جعلی، چالش های جدید در زمینه اعتبارسنجی و جلب اعتماد مخاطب در عصر دیجیتال و بی اعتمادی یا بی تفاوتی عمومی نسبت به گزارش های تحقیقی، این مفهوم سازمان دهنده، حاصل گردید. این مساله در تحقیق (Regmi, 2019) که در کشور نپال انجام شده است، مطابقت دارد.

جدول ۳- مضامین اولیه و سازمان دهنده برگرفته از مصاحبه ها

مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم اولیه
محدودیت ها و فشارهای مالی و اقتصادی	فشارها و مشکلات اقتصادی رسانه ها
	عدم اختصاص منابع کافی به پروژه های تحقیقی طولانی مدت
	فقدان امنیت شغلی خبرنگاران
	مشکلات و محدودیت های مالی جهت انجام تحقیق
	هزینه های بالای اجرای گزارش های تحقیقی
	دشواری تاب آوری اخلاقی در برابر پیشنهادهای مالی
محدودیت در دسترسی به اطلاعات	دسترسی محدود به اطلاعات و منابع مورد نیاز
	عدم شفافیت در ارائه اطلاعات
	فقدان داده های صادق در مورد پدیده مدنظر
	عدم همکاری منابع
	دشواری تفکیک اطلاعات محرمانه و غیرمحرمانه برای نشر
	عدم همکاری شخصیت ها، موسسه ها، سازمان ها و مراکز مرتبط با موضوع جهت کسب اطلاعات دقیق
	محدودیت روزنامه نگاران آزاد در تأمین منابع و مشروعیت تهیه گزارش
	چالش های فنی و اینترنتی برای دسترسی به اطلاعات آنلاین
	عدم وجود حق دسترسی به اطلاعات طبقه بندی نشده
	دشواری کسب اطلاعات به دلیل عدم اعتماد به خبرنگار
عدم وجود تعریف درست از روزنامه نگاری تحقیقی	تعریف محدودیت های زمانی برای گزارش تحقیقی
	الزام به تولید سریع محتوا
	عدم توجه به تفاوت تحقیق با افشاگری و سوت زدن
	عدم درجه بندی اخبار و افراد خبری برای خبر تحقیقی
	عدم وجود تعریفی مشخص از حدود و ثغور کار و دفاع از حق این نوع از روزنامه نگاری
	عدم وجود تمایزگذاری بین اخبار محرمانه، امنیتی، طبقه بندی شده با اعمال مجرمانه
	عدم ارائه پاداش و احترام از سوی حاکمیت و جامعه رسانه ای کشور به روزنامه نگاری تحقیقی
	عدم وجود تخصص لازم برای انجام روشمند و علمی تحقیق در میان خبرنگاران
چالش های فناوری و رشد فیک نیوزها	تغییرات تکنولوژیک
	چالش های دیجیتال مخصوصا با رشد هوش مصنوعی
	ظهور رسانه های اجتماعی و تغییر الگوهای مصرف خبر
	اعتبارسنجی اطلاعات در عصر دیجیتال
	رشد فضای خبرنگاری سلبریتی
	رهاشدگی فضای مجازی و در نتیجه خلط بین یک خبر تحقیقی با خبر تخریبی و جعلی
کاهش اعتماد عمومی	چالش های مربوط به اعتبار و اعتماد عمومی
	کاهش اعتماد عمومی به رسانه ها و افزایش اخبار جعلی
	چالش های جدید در زمینه اعتبارسنجی و جلب اعتماد مخاطب در عصر دیجیتال
	بی اعتمادی یا بی تفاوتی عمومی نسبت به گزارش های تحقیقی

مفهوم دیگر سازمان دهنده که بر اساس جدول شماره ۴، در این تحقیق حاصل شد، ناظر بر «مشکلات سیاسی، حقوقی و اجتماعی» است که از مفاهیم اولیه ای چون عدم شفافیت در نهادهای دولتی و خصوصی، قوانین محدودکننده دسترسی به اطلاعات، فشارهای سیاسی، تأثیرات احتمالی انتشار گزارش ها، فضای بسته سیاسی، خبرنگاری وابسته به دولت/حاکمیت، حاکمیت فضای توطئه پنداری در بین برخی از افراد به ویژه در موضوعات حساس، محدودیت های سیاسی و حقوقی، تحریم ها و

محدودیت‌های بین‌المللی، قوانین سختگیرانه و محدودیت‌های سیاسی، فشارهای اجتماعی و تهدیدات فیزیکی، تحریم‌های اجتماعی و تهدید به بازداشت می‌توان اشاره کرد. در این مسیر مفاهیم اولیه‌ای نظیر خشونت فیزیکی، خطر تهدیدهای فیزیکی یا قانونی علیه روزنامه‌نگاران تحقیقی، قوانین محدودکننده مثل قوانین افترا، محرمانه‌سازی و دسترسی دشوار به اسناد و اطلاعات، نفوذ نهادهای قدرتمند سیاسی یا اقتصادی، سانسور دولتی یا فشار بر رسانه‌ها برای حذف یا تغییر محتوا، عدم تعریف حقوقی از حق تحقیق در روزنامه‌نگاری، مسولیت ناپذیری برخی مدیران، تضاد منافع دو یا چند سازمان مرتبط با یک خبر تحقیقی، وحشت افراد مطلع از ارائه اطلاعات و ترس از انتقام، چالش‌ها و نارسایی‌های حقوقی و قانونی، تهدیدات امنیتی، دشواری تهدیدهای جانی، مالی و شغلی خود و نزدیکان، لزوم وجود حاکمیت انتقادپذیر و مایل به اصلاح ساختارهای مساله‌دار و خودسانسوری به دلیل ترس از پیامدها، اشاره کرد. این نتیجه در بسیاری از تحقیقات صورت گرفته در کشورهای مختلف جهان مورد تأیید و تأکید قرار گرفته است. در این زمینه می‌توان به تحقیق (Ismail et al, ۲۰۱۴) در کشور مالزی اشاره کرد که تأکید می‌کند که «اولویت روزنامه‌نگاران همیشه حمایت از سیاست دولت است و به دلیل حضور شهروندان چند نژادی، حساسیت‌های نژادی و مذهبی موضوعاتی تابو برای رسانه‌های مالزی است. از این رو دست اندرکاران رسانه‌های مالزیایی، روزنامه‌نگاری تحقیقی را به عنوان حوزه‌ای با مزایای فراوان، نه تنها برای عموم، بلکه برای سازمانشان و خودشان، تصور کرده‌اند».

«فقدان آموزش مناسب برای روزنامه‌نگاران تحقیقی» از جمله دیگر مفاهیم سازمان‌دهنده این تحقیق است که با استناد به مفاهیم اولیه (جدول ۴)، پیچیدگی موضوعات و نیاز به تخصص، عدم وجود دانش تخصصی لازم در حوزه‌های مختلف در میان روزنامه‌نگاران تحقیقی، کاهش آموزش و سواد خبرنگاری، بی‌اعتنایی به پژوهش و مسئله‌محوری در ایران، چالش منابع انسانی در حوزه روزنامه‌نگاران تحقیقی، عدم وجود سازمان جامع برای رسانه‌ها در بعد تربیت روزنامه‌نگار تحقیقی، عدم وجود آموزش صحیح و مداوم و فقدان آموزش‌های تخصصی در زمینه روش‌های تحقیق، تحلیل داده‌ها، و گزارش‌نویسی تحقیقی، حاصل گردید. این مقوله در تحقیق (Kantumoya, 2004) در حوزه کشور زامبیا نیز مورد اشاره واقع شده است.

مفهوم سازمان‌دهنده آخر در این تحقیق «چالش‌های اخلاقی» است که بر اساس داده‌های جدول شماره ۴ از مفاهیم اولیه حفظ محرمانگی، دوراهی‌های اخلاقی در مورد روش‌های جمع‌آوری اطلاعات، موانع اخلاقی و سوء استفاده‌های احتمالی و لزوم حفظ حریم خصوصی حاصل گردید.

جدول ۴- مضامین اولیه و سازمان دهنده برگرفته از مصاحبه ها

مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم اولیه
مشکلات سیاسی، حقوقی و اجتماعی	عدم شفافیت در نهادهای دولتی و خصوصی
	قوانین محدودکننده دسترسی به اطلاعات
	فشارهای سیاسی
	تأثیرات احتمالی انتشار گزارش ها
	فضای بسته سیاسی
	خبرنگاری وابسته به دولت/ حاکمیت
	حاکمیت فضای توطئه پنداری در بین برخی از افراد به ویژه در موضوعات حساس
	محدودیت های سیاسی و حقوقی
	تحریم ها و محدودیت های بین المللی
	قوانین سختگیرانه و محدودیت های سیاسی
	فشارهای اجتماعی و تهدیدات فیزیکی
	تحریم های اجتماعی
	تهدید به بازداشت
	خشونت فیزیکی
	خطر تهدیدهای فیزیکی یا قانونی علیه روزنامه نگاران تحقیقی
	قوانین محدودکننده مثل قوانین افتراء، محرمانه سازی و دسترسی دشوار به اسناد و اطلاعات
	نفوذ نهادهای قدرتمند سیاسی یا اقتصادی
	سانسور دولتی یا فشار بر رسانه ها برای حذف یا تغییر محتوا
	عدم تعریف حقوقی از حق تحقیق در روزنامه نگاری
	مسئولیت ناپذیری برخی مدیران
تضاد منافع دو یا چند سازمان مرتبط با یک خبر تحقیقی	
وحشت افراد مطلع از ارائه اطلاعات و ترس از انتقام	
چالشها و نارساییهای حقوقی و قانونی	
تهدیدات امنیتی	
دشواری تهدیدهای جانی، مالی و شغلی خود و نزدیکان	
لزوم وجود حاکمیت انتقاد پذیر و مایل به اصلاح ساختارهای مساله دار	
خودسانسوری به دلیل ترس از پیامدها	
فقدان آموزش مناسب برای روزنامه نگاران تحقیقی	پیچیدگی موضوعات و نیاز به تخصص
	عدم وجود دانش تخصصی لازم در حوزه های مختلف در میان روزنامه نگاران تحقیقی
	کاهش آموزش و سواد خبرنگاری
	بی اعتنایی به پژوهش و مسئله محوری در ایران
	چالش منابع انسانی در حوزه روزنامه نگاران تحقیقی
	عدم وجود سازمان جامع برای رسانه ها در بعد تربیت روزنامه نگار تحقیقی
	عدم وجود آموزش صحیح و مداوم
	فقدان آموزش های تخصصی در زمینه روش های تحقیق، تحلیل داده ها، و گزارش نویسی تحقیقی
چالش های اخلاقی	حفظ محرمانگی
	دوراهی های اخلاقی در مورد روش های جمع آوری اطلاعات
	موانع اخلاقی و سوء استفاده های احتمالی
	لزوم حفظ حریم خصوصی

در نهایت تمامی ۸ مفهوم سازمان دهنده «محدودیت ها و فشارهای مالی و اقتصادی»، «محدودیت در دسترسی به اطلاعات»، «عدم وجود تعریف درست از روزنامه نگاری تحقیقی»، «چالش های فناوری و رشد فیک نیوزها»، «کاهش اعتماد عمومی»، «مشکلات سیاسی، حقوقی و اجتماعی»، «فقدان آموزش مناسب برای روزنامه نگاران تحقیقی» و «چالش های اخلاقی»، مفهوم فراگیر «چالش های روزنامه نگاری تحقیقی در ایران» حاصل گردید. و در واقع چالش های روزنامه نگاری تحقیقی در ایران در این موارد خلاصه شد. (جدول ۵)

جدول ۵- مضامین سازمان دهنده و فراگیر برگرفته از مصاحبه ها

مفاهیم سازمان دهنده	مفاهیم فراگیر
محدودیت ها و فشارهای مالی و اقتصادی	چالش های روزنامه نگاری تحقیقی در ایران
محدودیت در دسترسی به اطلاعات	
عدم وجود تعریف درست از روزنامه نگاری تحقیقی	
چالش های فناوری و رشد فیک نیوزها	
کاهش اعتماد عمومی	
مشکلات سیاسی، حقوقی و اجتماعی	
فقدان آموزش مناسب برای روزنامه نگاران تحقیقی	
چالش های اخلاقی	

بحث و نتیجه گیری

بر اساس نتایج حاصل از این تحقیق، چالش های روزنامه نگاری تحقیقی در ایران را می توان در قالب هشت مفهوم «محدودیت ها و فشارهای مالی و اقتصادی»، «محدودیت در دسترسی به اطلاعات»، «عدم وجود تعریف درست از روزنامه نگاری تحقیقی»، «چالش های فناوری و رشد فیک نیوزها»، «کاهش اعتماد عمومی»، «مشکلات سیاسی، حقوقی و اجتماعی»، «فقدان آموزش مناسب برای روزنامه نگاران تحقیقی» و «چالش های اخلاقی» تقسیم بندی کرد. این نتایج نشان می دهد که چالش های پیش روی روزنامه نگاری تحقیقی در ایران تقریباً با اکثر کشورهای در حال توسعه و یا کمتر توسعه یافته مشابهت دارد. این مساله به معنای گسترش این ژانر روزنامه نگاری در همه نقاط دنیا و حتی کشورهای پیشرفته نیست، بلکه حکایت از این مساله دارد که اساساً عدم توسعه یافتگی، عاملی برای رخوت و رکود روزنامه نگاری تحقیقی است. مشکلات و فشارهای اقتصادی وارد بر رسانه ها و روزنامه نگاران، در کنار محدودیت در دسترسی به اطلاعات، از جمله مواردی است که تمامی کشورهای در حال توسعه و از جمله ایران در مسیر گسترش روزنامه نگاری تحقیقی با آن مواجه هستند. تمایز اصلی این مساله در ایران و برخی کشورهای توسعه یافته در تعریف درست از روزنامه نگاری تحقیقی است که در کنار نبود آموزش درست باعث عدم توسعه روزنامه نگاری تحقیقی شده است. این امر در خصوص سایر جنبه های روزنامه نگاری نیز دیده می شود و شاید اختصاص صرف به این ژانر نداشته باشد. مساله دیگری که امروزه جامعه ایران با آن مواجه است، کاهش اعتماد عمومی به رسانه های رسمی و گسترش فضای مجازی و فیک نیوزهاست که این امر را هم می توان به از بین رفتن مرجعیت خبر در رسانه های رسمی منتسب کرد. در این بین همانگونه که در یافته های این تحقیق مشاهده می شود، بیشترین حجم مفاهیم مستخرج از مصاحبه ها، به موضوع محدودیت های سیاسی، حقوقی و اجتماعی روزنامه نگاران فعال در این حوزه اختصاص دارد که باعث شده نتوان آنگونه که باید و شاید روزنامه نگاران را به فعالیت در این حوزه ترغیب کرد. ضمن اینکه بروز چالش های اخلاقی نیز سد راه این سبک روزنامه نگاری شده است. در مجموع می توان گفت که رشد روزنامه نگاری تحقیقی در ایران در عصر دیجیتال در گرو ایجاد فضای مناسب توسط حاکمیت و حرفه ای گرایان روزنامه نگاران است.

در این راستا باید تاکید کرد که اگرچه شناسایی چالش های موجود در مسیر روزنامه نگاری تحقیقی در ایران می تواند راهگشای مشکلات موجود باشد و حتی روزنامه نگاری کشور در سایر حوزه ها را نیز تقویت کند، اما لازم است اقدامات اساسی از سوی اصحاب رسانه، انجمن ها، اتحادیه ها و سندیکاهای رسانه ای و نهایتاً از سوی حاکمیت اعمال شود تا بتوان از این طریق، روزنامه نگاری تحقیقی که عاملی برای مقابله و مبارزه با فساد است را گسترش داد. به نظر می رسد در شرایط فعلی کشور که عملاً انجمن ها و اتحادیه های رسانه ای قدرت لازم برای حضور در عرصه را ندارند، لازم است در وهله نخست، حاکمیت با تدوین قوانین حمایت کننده و بهبود شرایط سیاسی، اقتصادی رسانه ها، زمینه های گرایش آنان به انجام چنین تحرکاتی را فراهم نمایند. در این راستا شاید مهمترین موضوع ناظر بر بازنگری در قوانین فعالیت رسانه ای و تقویت فضای باز رسانه ای در کشور است. در سال های اخیر نیز اگرچه قوانین مربوط به دسترسی به اطلاعات تدیون و تصویب شده، اما هنوز خلأی اساسی در دسترسی به برخی اطلاعات در کشور وجود دارد که در این زمینه نیز باید حاکمیت گام های اساسی قدرتمند را بردارد. این امر سبب می شود رسانه های مرجع کشور با حضوری قدرتمند در عرصه چالش کاهش اعتماد عمومی را نیز حل و فصل نمایند.

در این مسیر، رسانه ها و سیستم آموزشی کشور باید اقدامات اساسی در آموزش و تعریف جایگاه و وظایف روزنامه نگاری تحقیقی انجام دهند تا تفاوت این نوع روزنامه نگاری با فیک نیوزها و خبرنگارنماها، برای خود روزنامه نگاران در وهله اول، و برای عموم مردم در وهله دوم مشخص شود. تمام این تدابیر می تواند ضمن تقویت تمام سبک های روزنامه نگاری به شکل عام و روزنامه نگاری تحقیقی به شکل خاص، ارتباط گسترده حاکمیت و مردم و زمینه های مقابله با فساد در تمامی سطوح را فراهم نماید.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع

اسدی، عباس. (۱۳۹۱). نقش روزنامه نگاری تحقیقی در گسترش رفاه اجتماعی، جامعه، فرهنگ رسانه، شماره ۲، ۱۳-۴۴.
 بصیریان جهرمی، حسین؛ لطفی، عباس (۱۴۰۱). تحلیل سلسله مراتبی فازی موانع و چالش‌های شکل‌گیری خبرنگاری تحقیقی در صدا و سیما،
 فصلنامه علمی رسانه، ۳۳ (۲)، ۲۹-۵۰. doi: 10.22034/bmsp.2022.145458
 لالمی، شیده (۱۳۸۸). موانع و چالش‌های شکل‌گیری روزنامه نگاری تحقیقی در ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.

References

- Asadi, A., (2012). The role of investigative journalism in the development of social welfare, *Journal of Society, Culture, media*, No 2, 13-44. [in Persian]
- Bankole, Shukurat A. (2021). *Challenges and Prospect of Investigative Journalism Practice in Nigeria*, Lagos State University.
- Basirian Jahromi, H.& Lotfi, A., (2020). Fuzzy Hierarchical Analysis of Barriers and Challenges to the Formation of Investigative Reporting in IRIB, *Rasaneh Journal*, Vol. 33 (2), 29-50. [in Persian]
- Bebawi, S. (2016). *Investigative journalism in the Arab world: Issues and challenges*. Palgrave Macmillan.
- Bohnstedt, A., (2011). *Investigate without peril: How to support investigative journalism in East Africa*, Anti-Corruption Resource Center.
- De Burgh, H., (2000). *Investigative Journalism: Context and Practice*. London, Routledge
- Dejen, A., (2017). *The Role of Investigative Reporting to Address Public Issues; The case of Ethiopian Broadcasting Corporation (EBC)*, Department of Journalism and Communication, Dilla University.
- Horrie, C. (2008). *Investigative Journalism and English Law, USA*, New York, Rutledge Publishers.
- International Policy Centre for Inclusive Growth (۲۰۱۵). *Investigative Journalism in the Arab World: Issues and Challenges*, *Jornalismo Investigativo*, UNDP Report.
- Investigative Reporters & Editors. (1983). *The reporter's handbook*. New York: St. Martin's Press.
- Ismail, Adibah; Ahmad, Mohd Khairie; Mustaffa, Che Su (2014). Conceptualization of Investigative Journalism: The Perspectives of Malaysian Media Practitioners, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 155, 165 – 170. Doi: 10.1016/j.sbspro.2014.10.274
- Kantumoya, Leonard M. (2004). *Investigative Reporting in Zambia: A Practitioner's Handbook*, Transparency International Zambia.
- Kaplan, A. D (2008). *Investigating the Investigators: Examining the Attitudes, Perception, and Experiences of Investigative Journalists in the Internet Age*. University of Maryland, College Park.
- Lalemi, Shideh (2009). *Obstacles and challenges in the formation of investigative journalism in Iran*, M.A thesis, Allameh Tabataba'i University. [In Persian]
- Middleton, Melisande (2009). *Social Responsibility in the Media*, Center for International Media Ethics, Oxford University.
- Musa, M. & Antwi-Boateng, O., (2023). Investigative journalism in the era of promotional politics: The case of Nigeria, *Cogent Social Sciences*, Vol 9 (2), 1-17.
<https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2244153>.
- Okunna, C.S. & Omenugha, K.A. (2012). *Introduction to Mass Communication (3rd Edition)*. Enugu: New Generation Books.
- Regmi, U. K., (2019). *Challenges of investigative journalism in Nepal: the case of Kantipur Daily, Nagarik Daily, and Nayapatrika Daily*, Master thesis in Global Journalism, NLA University College Kristiansand, Norway.
- Reese, S. (2021). *The crisis of the institutional press*. Polity.
- Reporters without Borders (2023). *2023 World Press Freedom Index – journalism threatened by fake content industry*. <https://rsf.org/en/2023-world-press-freedom-index-journalism-threatened-fake-content-industry>
- Schreier, M., (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*, London: Sage.

- Shahin, U. K., (2024). Challenges and Prospects of Investigative Journalism in the South Caucasus, Georgian Institute of Public Affairs.
- Shava, G.N.; Hleza, S.; Tlou, F.; Shonhiwa, S. & Mathonsi, E. (2021). Qualitative Content Analysis, Utility, Usability and Processes in Educational Research, International Journal of Research and Innovation in Social Science (IJRISS), Volume 5 (7), 553-558.
- Siebert S, et al. (1963). Four Theories of the Press. USA, University of Illinois Press.
- Wahl-Jorgensen, K., & Galperin, H., (2000). "Discourse ethics and the regulation of media: The case of the U.S. newspaper", Journal of Communication Inquiry 24(1), 19-40.
- Waisbord, S. (2000). Watchdog journalism in South America: News, accountability, and democracy. New York: Columbia University Press.